

Meidži a 20. století

Shrnutí – Meidži +

- převratné změny éry Meidži vrcholící vyhlášením císařovcentrické Meidžiské ústavy 1889
- 1872 zrušeno království Rjúkjú – „prefektura Okinawa“
- rušení hanů a samurajstva
- vznik nových 4 skupin společnosti, formálně si všichni rovni
- vytvoření státní armády, branná povinnost
- povinná školní docházka (do 1900 placená!)
- Japonsko nezažilo odcizení inteligence a kolonizaci
- zavedení solárního gregoriánského kalendáře
- Císař a jeho tajná rada
- oddělení šintó (jako oficiální státní ideologie) od buddhismu
- expanzivní války:
 - 1894-5 Č-Jp válka (vliv na Tchajwanu)
 - 1904-5 R-Jp válka (J Sachalin)
 - 1910 anexe Koreje (do 1945)
 - 1932 anexe Mandžuska
 - 1941 útok na Pearl Harbor a začátek války v Pacifiku
 - 1945 porážka, nová poválečná ústava
- po 1960 – „japonský hospodářský zázrak“

Cisár Meidži v starojaponskom odeve

Cisár Meidži v západnom odeve

Cisár Meidži v staršom veku

Nástup cisára Meidži bol nespornou výhodou pre protišógunátnu stranu, ktorá sa nového cisára od samého začiatku snažila držať pod svojim vplyvom.

Roku 1867 chystali protišógunátne panstvá zvrhnutie šógunátu. Frakcia Saigó Takamoriho bola za ozbrojený prevrat; predstaviteľom druhej frakcie bol Gotó Šódžiró z panstva Tosa;

Gotó Šódžiró

táto presadzovala pokojnú cestu. Keď Gotó videl, že ozbrojenému prevratu nemožno zabrániť, upozornil šóguna na situáciu. A tak sa stalo, že 9. novembra 1867 šógun Keiki **abdikoval**. Cisár formálne abdikáciu prijal, ale zároveň ho poveril, aby dočasne vykonával svoju funkciu ďalej. V protišógunátnej koalícii nebolo totiž vyjasnené, ako by mala byť usporiadaná nová štátna moc po zániku šógunátu.

V tejto dobe prepukali ľudové akcie, ktoré niesli rysy náboženského poblúznenia. Na jeseň 1867 sa rozšírili povesti, že vraj z neba padajú papierové talizmany ako predzvesť veľkej zmeny k lepšiemu. Obyvateľstvo na ne reagovalo výbuchmi veselia a úplným oslobodením sa od chodu a starostí denného života. Ľudia sa zhlučkovali k veseliciam, pri ktorých sa tancovalo a spievalo. Zástupy takto rozjarených potom vtrhávali do domov boháčov, vyžadovali si tu pohostenie, odnášali si veci, ktoré sa im zapáčili, a opäť inde pokračovali v radovánkach (Vasiljevová s. 328).

Likvidácia šógunovej moci sa doviedla do konca 3. januára 1868, keď vojská koalície Saččo (Sacuma-Čóšú) obsadili cisársky palác. Zvolali cisársku rodinu a tých dvorských šľachticov a daimjóov, u ktorých bolo isté, že stoja na strane protišógunátnej koalície. Pred zhromaždením sa prečítalo **PREHLÁSENIE O OBNOVENÍ CISÁROVEJ MOCI**, ktorým bolo s konečnou platnosťou prijaté odstúpenie šóguna a zrušenie inštitúcie šógunátu. Prehlásenie obsahovalo aj výzvu k ľudu, aby podporil novú vládu. Keikimu bolo prikázané, aby odovzdal novej vláde tokugawovské zeme a šógunátnu pokladnicu.

Keiki sa však rozhodol vzdorovať. Vypukla tak občianska vojna, trvajúca niekoľko mesiacov. Napokon sa bývalý šógun definitívne vzdal a v máji 1868 do Eda vstúpili vojská novej cisárskej vlády. Tokugawovcom bola ponechaná časť ich bývalého majetku. Prívrženci šóguna však ešte niekoľko mesiacov bojovali proti vojskám cisárskej vlády. Najdlhší odpor sa udržal v Hakodate na južnom Hokkaide ((MAPA), kde sa uchýlil zvyšok šógunátneho loďstva. Toto posledné ohnisko odporu bolo zlikvidované na jar 1869.

Meidžiské zmeny

Nová vláda vzápätí prišla k riešeniu problémov vyplývajúcich z krízy tokugawovského systému. Nasledujúcich 20 rokov bolo preto v Japonsku obdobím prevratných zmien,

ktoré sa zavŕšili prvou ústavou, zvanou Ústava Meidži, r. 1889.

V novej vláde sa uplatnili osobnosti, ktoré stáli v čele diania vedúceho k zvrhnutiu šógunátu. Boli medzi nimi niekoľkí dvorskí šľachtici, ale hlavne predstavitelia nižšieho samurajstva zo Sacumy a Čóšú. Boli to takzvaní „meidžiskí muži“, ktorí boli generácie o niečo starší od cisára a niektorí stáli v čele politického života Japonska až do konca 19. storočia.

V roku 1868 sa vytvárali ústredné orgány novej vlády, v ktorej sa štruktúra starých inštitúcií cisárskej vlády kombinovala s novými prvkami ovplyvnenými americko-britským systémom – konkrétne išlo o prvok deľby moci na výkonnú, zákonodarnú a súdnu. 12. októbra 1868 bol cisár korunovaný a bola vyhlásená éra Meidži. Zároveň sa rozhodlo, že odteraz bude za každého nového cisára vyhlásená len jedna éra, ktorej názov bude súčasne oficiálnym menom panovníka. Cisárska rezidencia bola z Kjóta prenesená do bývalého šógunského paláca v Ede, ktoré dostalo nový názov „Východné Cisárske mesto“ – Tókjó.

Roku **1872** bolo oficiálne **zrušené kráľovstvo Rúčú**. Bolo prehlásené za panstvo pod pojaponečným názvom Rjúkjú-han (neskôr „prefektúra Okinawa“).

Bolo rozhodnuté o tom, že panstvá **han budú postupne zrušené**, čo predstavovalo zložitý proces. Popredné osobnosti z panstiev Sacuma, Čóšú a Tosa navrhovali svojim daimjóom, aby dobrovolne vrátili cisárovi právo vládnuť nad pôdou a ľuďom. Postupne takto vrátili svoje hany všetci daimjóovia a za odmenu boli formálne ustanovení guvernérmi daných území, pričom im bola vymeraná odmena v naturáliách vo výške 10iny výnosu ich bývalého panstva.

Utvorila sa cisárska garda pod velením Saigó Takamoriho.

V administratívnom rozdelení štátu boli zrušené posty guvernérov provincií, panstvá han boli zrušené a namiesto nich nastolené moderné prefektúry KEN, ktoré často kopírujú stredoveké provincie kuni, ale majú nový názov.

Bývalé provincie *kuni* (farebné plochy, názov **modrý**) a meidžiské prefektúry *ken* (ohraničené hrubou **červenou** čiarou, názov **červený**). (Čierne názvy – stav po 1889.)

Vláda uľahčila daimjóom a samurajom prechod do nového systému tým, že sa zaviazala splatiť časť ich dlhov a vyplácať im pravidelnú ročnú penziu vo výške úmernej ich doterajším príjmom.

Toto sa však ukázalo ako veľmi problematické, pretože na rozvoj moderného priemyslu ešte nebol nahromadený patričný investičný kapitál a poľnohospodárstvo, ktoré bolo hlavnou ekonomickou základňou krajiny, bolo zastarané. Zabezpečenie penzií pre zosadenú vojenskú šľachtu teda predstavovalo pre roľníkov ešte väčšiu záťaž, než zažívali za šógunátu.

R. 1872 bol vydaný zákon, rušiaci doterajšie rozdelenie obyvateľstva na 4 stavy a zaviedli sa **4 nové skupiny**, medzi ktorými bola vyhlásená formálna rovnosť:

cisársky rod
vyššia šľachta
nižšia šľachta
prostý ľud

Do vyššej šľachty (kazoku) boli zahrnutí okrem dvorských kniežat (kuge) aj bývalé „vojenské kniežatá“ (daimjó), a do nižšej bývalí samuraji. (Šľachta bola zrušená po 2. svetovej vojne, r. 1947). Ostatné obyvateľstvo patrilo do štvrtej skupiny, spolu s odvrhnutými skupinami tzv. hinin. Tajená diskriminácia týchto odvrhnutých však pokračovala a viedla k vytvoreniu tzv. burakumin, ľudí uzavretých štvrtí, ktorí v Japonsku existujú dodnes.

Dôležitý bol aj proces **zjednocovania roztrieštených vojenských oddielov** jednotlivých bývalých panstiev a vytváranie štátnej armády. Vojenskú reformu dostal na starosti Jamagata Aritomo, ktorý využil skúsenosti zo študijného pobytu v Európe. Zaviedla sa všeobecná branná povinnosť a popri tom sa vytváralo profesionálne dôstojníctvo.

V roku 1872 bola tiež zavedená **povinná školská dochádzka**. Keďže bola platená, predstavovala ďalšie zaťaženie pre najchudobnejšie roľnícke rodiny. R. 1900 bolo preto školné na základných školách zrušené. Budoval sa systém škôl a univerzít. Stredné a vysoké školstvo za pomoci tých, ktorí sa na štátne štipendiá vyškolili v zámorí, a učiteľských kádrov povolaných z cudziny, dosiahlo rýchlo úroveň zodpovedajúcu vtedajšiemu svetovému štandardu. Japonsko dokázalo na poli výchovy iniciatívne prevziať a aplikovať v domácich podmienkach európske a americké skúsenosti.

Pozoruhodné tiež je, že **Japonsko nezažilo** problém myšlienkového, jazykového a prípadne aj existenčného odcudzenia inteligencie vlastnej krajiny, ktorý neskôr ťažko doľahol na veľa ázijských krajín. V Japonsku táto skutočnosť bola nesporne ovplyvnená tým, že sa nestalo kolóniou.

Od začiatku roku 1873 sa v Japonsku zrušilo celoštátne používanie čínskeho lunárneho kalendára a prešlo sa na solárny kalednár **gregoriánsky**.

Začlenenie samurajstva do novej spoločnosti bolo vážnym problémom. V roku **1870** bolo z celkového počtu **34 miliónov** obyvateľov takmer **1,9 milióna** samurajov. Penzie, ktoré im štát ponúkol pri likvidácii panstiev, znamenali nadmerné zaťaženie štátnej pokladnice. Preto vláda navrhla roku **1873** bývalým **daimjóom** a **samurajom**, že im vyplatí **jednorazové odstupné**. Takto sa umožnilo príslušníkom tejto vrstvy, aby získali **kapitál** vhodný na investície a podnikanie, v čom tkvel začiatok rozvoja moderného japonského priemyslu.

Vo vláde bola veľmi silná klika Saččó, tj. pôvodných samurajov z panstiev Sacuma a Čóšú. Saigó Takamori presadzoval ťaženie do Kórey, ale keď sa nestretol s pochopením v kruhoch novej vlády, odišiel do Sacumy, kde pripravoval ozbrojené povstanie. Výnos o zákaze nosenia mečov r. 1877 sa Saigó Takamorimu stal zámienkou na otvorenie povstania, ktoré vypuklo v Kagošime a šírilo sa po Kjúšú. Bolo však napokon porazené a Saigó Takamori spáchal samovraždu.

1879 bolo bývalé **Rúčúske** kráľovstvo zaradené do japonského štátu ako prefektúra Okinawa, **Okinawa-ken**, a posledný rúčúsky kráľ **Šó Tai** bol presídlený do Tókja, kde dostal rezidenciu ¹.

Súčasne s týmto dianím sa objavujú hnutia volajúce po **demokracii** a **ústave**. Niektoré boli umiernené, tie radikálne boli potláčané. Napokon sa vláda rozhodla vyriešiť tieto napätia tým, že sa **sama** podujala vypracovať ústavu. Príprava ústavy bola dlhým procesom, počas ktorého bola **časť štátneho** vlastníctva prevedená do **majetku cisárskej rodiny**. Napr. pozemkové vlastníctvo cisárskeho dvora sa **znásobilo 11x**. Roku **1884** bol zmenený systém šľachty, do ktorej mohli byť odteraz menovaní aj príslušníci vysokej **byrokracie**. Bola stanovená hierarchia 5 šľachtických titulov podľa vzoru západoeurópskej aristokracie (barón-vikomt-gróf(*hrabě*)-markíz-kníže) a z ich nositeľov bola menovaná **Horná snemovňa** (Sangiin) japonského parlamentu.

Ústava bola inšpirovaná ústavou pruskou, a bol vytvorený nový orgán, **cisárova tajná rada**, ktorá nepodliehala vláde ani parlamentu.

Ústava Meidži bola vyhlásená r. 1889 a platila až do vojenskej porážky roku 1945.

Kenpó Kinenkan v Tókju - sála, kde bola schválená Meidžiská ústava

Kenpó Kinenkan v Tókju - sála, kde bola schválená Meidžiská ústava

¹ Jeho potomkovia v tej časti Tókja dodnes žijú.

Kenpō Kinenkan v Tókjju - sála, kde bola schválená Meidžiská ústava

Meidžiská ústava cisárocentrická a systém, ktorý zavádzala, sa nazýva tennósei, niečo ako „imperializmus“ (imperator = cisár). Šintó sa stáva oficiálnou štátnou ideológiou,

dochádza k striktnému oddeleniu buddhizmu od šintó a Japonsko smeruje k militaristickému obdobiu svojich dejín. O ďalšom vývoji len stručne:

1894-5	čínsko-japonská vojna (zisk vplyvu na Tchajwane)
1904-05	rusko-japonská vojna (zisk južného Sachalinu)
1910	anexia Kórey (do 1945 súčasť Japonského cisárstva)

Zbožštenie cisára Meidžiho po jeho smrti r.1912: bola mu postavená cisárska veľsvätyňa „Meidži-džingú“, patriaca k najvýznamnejším a najrozsiahljším svätyniam v Tókjū; cisár s manželkou sú tam uctievaní ako božstvá kami.

1912 – 1926 éra Taišó (syn cisára Meidžiho, mentálne neduživý)

1923 veľké kantóske zemetrasenie

1926 – 1989 éra Šówa (syn cisára Taišóa, osobným menom Hirohito)

prekvapivý nástup militarizmu po období úspešného presadenia sa Japonska na medzinárodnom poli

1932	anexia Mandžuska
december 1941	útok na americkú základňu v Pearl Harbor
august 1945	Hirošima a Nagasaki
1945	porážka v 2. svetovej vojne, nová povojnová ústava. japonský hospodársky zázrak

1989 – 2019 éra Heisei (syn cisára Šówu)

2019 éra Reiwa (syn cisára Heisei)

Q (=otázky) – Meidži +

1. Kedy bola cisárská éra Meidži?
2. Které události provázeli nástup císaře Meidžiho na trůn?
3. Které významné změny přinesla éra Meidži?
4. Jak postupovala národní expanzivní politika ve jménu „Císaře“?
5. Jaké jsou jména a éry Meidžiho potomků, kteří vládli po něm?